

OSMANLI MİNYATÜRLERİNDE PADİŞAH PORTRERİ

Arş. Gör. Hüsna **KILIÇ**¹

ÖZET

Geleneksel Türk resminin temellerinden biri olan minyatür; tarihi ve günlük olayları betimleyen, anlattığı zamanın geleneklerini, kültürünü ve yaşam tarzını ortaya koyan belge niteliğinde önemli bir sanattır. El yazmalarına metni aydınlatmak amacıyla yerleştirilen minyatürlerin, ilk örneklerine İslâm öncesi dönemlerde rastlanmaktadır. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren tarihçilerin yaptığı araştırmalar, Orta Asya'da Türkler tarafından yapılan minyatürlerin geçişinin, 8. yüzyıla kadar dayandığını ortaya çıkarmıştır. Uygurların ilim merkezi olan Turfan, Buhara ve Semerkant şehirleri, dönemin minyatür sanatının en önemli merkezlerinden kabul edilmektedir. Bu merkezlerde minyatür sanatının duvar fresklerindeki ilk örnekleri verilmiş ve günümüze kadar gelmeyi başaran eserler hayata geçirilmiştir. Uygurlardan günümüze gelen bu eserlerde prenslerin, prenseslerin ve rahiplerin tasvir edildiği görülmektedir. Bu ilk örneklerde figürlerin ellerinde çiçek tutma geleneği, Osmanlı döneminde padişah portreleri ile devam etmiş ve sanatçılar çizdikleri figürleri ellerinde karanfil, gül goncası ve lale gibi çiçekler ile betimlemişlerdir. Padişah portreleri minyatür sanatı için önemli bir yere ve önem sahip olmakla belge niteliği taşımaktadır. Belge niteliği taşıyan Osmanlı döneminde yapılan padişah portrelerinin incelenmesi makalenin amacını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Minyatür, padişah, portre, figür, renk

ABSTRACT

PADISHAH PORTRAITS IN OTTOMAN MINIATURES

Miniature, which is one of the foundations of traditional Turkish painting, is an important art document describing the historical and daily events and revealing the traditions, culture and lifestyle of the time. To change the text of manuscripts placed miniatures; the first examples are found in pre-Islamic periods. Research on historians since the second half of the 19th century; It revealed that the history of miniatures made by the Turks in Central Asia dates back to the 8th century. The cities of Turfan, Bukhara and Samarkand, which are the scientific centers of Uighurs, are considered as the most important centers of miniature art of the period. In these centers, the first examples of miniature art on wall frescoes were given and the works that have survived until today have been realized. When princes, princesses and priests depict. In these early examples, the tradition of holding flowers in the hands of the figures continued with the portraits of the sultan during the Ottoman period and the artists depicted figures of the drawings with flowers such as carnations, rosebuds and tulips. The portraits of padishah have an important place and importance for the art of miniature, but they are documentary.

Key words: Miniature, padishah, portraits, figure, Ottoman

¹ Arş. Gör. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Tezhip Anasanat Dalı, husna.kilic@msgsu.edu.tr

İlk olarak duvar resimlerinde görülen minyatürler, asırlar geçtikçe kâğıtlara, kâğıtlardan da kitapların içine girerek gelişimini ve değişimini sürdürmüştür. Türklerin yaşam biçimleri ve dini inançları doğrultusunda değişimler gösteren minyatür sanatı, en büyük değişimini İslam dinindeki tasvir yasağının kabul edilmesi ile yaşamıştır. “Kur’an-ı Kerim’de resmi yasaklayan kesin bir buyruk olmamasına rağmen, bazı hadisler kıyamet günü geldiğinde canlı varlıkların resimlerini yapanlardan hesap sorulacağı ve onların cezalandırılacağı şeklinde yorumlanmış, yaratılan varlıkları resmetmenin Allah’ı taklit etmek olacağı şeklinde kabul edilmiştir. Bu yorumlar doğrultusunda, resim yapmanın yasaklığı kesinleşmiş ve Müslüman topluluklar resim yapmayı bırakmışlardır.” (Mahir, 2005, s. 16.) “Kitaplardaki metni aydınlatmak için açıklayıcı niteliğe sahip olan ilk resimleri Abbasiler yapmıştır, fakat belli bir bilincin yaratılmasına ön ayak olsalar da, günümüze ulaşan veriler yok denecek kadar azdır”(Mahir, 2005, s. 17) Bu yasak doğrultusunda ortaya çıkan eserler, minyatürü minyatür yapan özelliklerin bir kısmının oluşmasını sağlamıştır. Resim sanatından minyatürü ayıran özellikler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bilinçli olarak perspektif, ışık- gölge ve hacim kullanımından kaçınılmış, insan ve hayvan tasvirleri stilize olarak ele alınmıştır.

Türk-İslam minyatürlerinin bilinen ilk örnekleri, Anadolu topraklarında yaşamış Selçuklulara aittir. Selçuklu dönemi minyatürleri; önemli konuları ele alan edebi ve dini kitaplar haricinde tıbbî, felsefi ve bilimsel kitaplarda da kullanıldığından oldukça önemlidir. Selçuklular; İran ve bütün Mezopotamya’ya hâkim olduktan sonra bu bölgelerin zengin kültürü ile karşılaşmışlardır. Böylece, Selçuklu minyatürlerinde yerel sanat anlayışının yanı sıra, diğer Anadolu medeniyetlerinin de binlerce yıllık izlerinin minyatür aracılığıyla taşınmasına sebep olmuşlardır (Binark, 1978, s. 276). Selçuklu döneminin en çarpıcı örneklerinden olan ve dönemin başyapıtı olarak kabul edilen, Varka ve Gülsah [TSMK, H. 841] minyatürleri dönem dönem çok defa işlenmiştir. Bu mesnevide sanatçının en önemli özelliği öykünün tümünü resimlerle anlatmasıdır.

Selçuklularla iç içe bir geçiş dönemi olan Anadolu Beylikler Dönemi ile ilgili olarak elde pek örnek kalmamış olsa da, bu durum minyatür sanatının gelişimine engel olmamıştır. Bu gelişme, Selçuklulardan beyliklere onlardan da Osmanlıla-

ra kadar devam etmiştir. Osmanlı Dönemi’nin her alanında yaşanan sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişmeler, sanat alanına da yansımıştır. Osmanlı dönemi minyatürlerinde genellikle padişah portreleri, saray hayatı, resmi törenler, bayramlar, festivaller, kent manzaraları, günlük yaşamdan görünüşler ve savaş sahneleri gibi olaylar konu edilmiştir.

Fatih Sultan Mehmet Dönemi (1451-1481)

Osmanlı minyatürlerinin günümüze ulaşan ilk örnekleri Fatih Sultan Mehmet Han’ın tahta oturduğu, 15. yüzyılın ikinci yarısında başkentin Bursa’dan Edirne’ye taşındığı döneme aittir. Fatih Sultan Mehmet’e kadar da varlığını sürdüren, ancak belirgin örnekler vermeyen Osmanlı minyatür sanatı, İstanbul’un fethiyle Osmanlı’nın yükselme devrine girmesi, ülkenin ekonomik, siyasal-sosyal alanlarda ilerleme kaydetmesi ve Fatih’in sanata önem ve destek veren bir padişah olması nedeniyle gelişmeye başlamıştır.

“Minyatür sanatının ana konularından birini oluşturan padişah portreleri bu dönemde oldukça önemli bir yere gelmiş ve Fatih Sultan Mehmet’in de teşviki ile gelişim göstermiştir. Osmanlı minyatürlerinde padişah portreciliği geleneği, fethitten sonra Fatih Sultan Mehmet’in batılı krallar gibi kendi portresini yaptırmak istemesi ile başlamıştır. Osmanlı minyatür sanatında padişah portreciliği gibi yeni bir geleneğin doğmasını sağlayan padişah, batılı sanatçıları saraya davet etmiş kendi portresini yaptırmıştır”(Mahir, 2004, s. 45). “Bu sanatçıların Gentile Bellini, Mastori Pavli, Veronalı Matteo de Pasti ve Costanzo da Ferrara olduğu bilinmektedir”(Ko-

Görsel 1.
II. Mehmed Portresi, TSM.
H. 2153-145b (Banu Mahir,
a.g.e., 2004,s.238)

Görsel 1.
Gül Koklayan
Fatih Portresi TSMK H2153-10b
(Banu Mahir, a.g.e., 2004,s.238)

Görsel 3: II. Mehmet Portresi, Londra National Gallery, 3099 Gentile Bellini (Osmanlı Padişahları, Türkiye Gazetesi Yayınları, İstanbul, 2006,s.226.)

nak, 2003, s. 424). “Bu dönemde yapılmış ve günümüze ulaşmış üç adet Fatih Sultan Mehmet portresi mevcuttur. Bunlardan ikisi Nakkaş Sinan Bey’e, diğeri de Gentile Bellini’ye atfedilmektedir”(Raby, 2000, s. 90). Osmanlı minyatür sanatının oluşumu ve gelişiminde büyük katkıları olan Nakkaş Sinan Bey; Fatih Sultan Mehmet’i bağdaş kurmuş şekilde çizmiş ve sağ elinde gül koklarken, sol elinde ise bir mendil tutarken tasvir etmiştir. Venedik’ten gelerek Fatih Sultan Mehmet’in tablosunu yapan Bellini, tablonun sağ alt köşesine Latin harfleriyle 25 Kasım 1480 tarihini atmıştır.

Sultan II. Bayezid Dönemi (1481-1512)

Fatih Sultan Mehmet gibi Sultan II. Bayezid de sanatın ve sanatkarın dostu ve koruyucusu olan bir padişaktır. Arşiv belgeleri bize II. Bayezid’in 600’den fazla el yazması kitap toplamış olduğunu belirtmektedir”(Biol, 2008, s. 43). Şehzadelik döneminde sanata olan ilgisi ile bilenen padişah, hocası Şeyh Hamdullah ile hat meşk etmiş ve diğer birçok Osmanlı padişahı gibi sanatla iç içe bir yaşam sürmüştür. “Fakat babası Fatih Sultan Mehmed gibi geniş görüşlü olamamıştır. Hatta dinî bir hassasiyetle babası Fatih’in Bellini’ye yaptırdığı saraydaki resimleri kaldırtığı söylenir. (Kazan,2010,84). Bu dönemde Şiraz ve Tebriz’den sanatçıların gelmesi ile minyatürlerde bu sanatçıların etkisi kendini göstermiştir. Kelile ile Dimme [BPWM, 5134] Hüsrev-ü Şirin [TSMK H. 686], Yusuf-u Züleyha [MBS, Cod.Turc.183] gibi oldukça önemli edebi konulu yazmaların minyatürlü nüshaları, Sultan II. Bayezid döneminde hazırlanmış ve bu minyatürlerde kullanılan insan ve hayvan figürlerinin tasvirinde, Akkoyunlu Türkmenle-

Görsel 4: Barbaros Hayrettin Paşa, TSMK, H. 2134, y.9 Nakkaş Nigari. (Atasoy,Nurhan, Hasbahçe;Osmanlı Kültüründe Bahçe ve Çiçek,İstanbul, 2011, s.130.)

rinin Şiraz üslubunun etkileri çokça görülmektedir (Mahir, 2004,48).

Kanuni Sultan Süleyman Dönemi (1520-1566)

“Yavuz Sultan Selim’in kısa süren hükümrancılığının ardından tahta geçen Kanuni Sultan Süleyman, Yıldırım Bayezid devrinden başlayarak gelişmekte olan kültür ve sanatın yanı sıra ulema sınıfı ile tasavvuf mensuplarının öncülüğünü yaptığı entelektüel bir gurubun oluşturduğu yüksek bir kültür mirasını devralmıştır”(Kazan, 2010, s. 96). Osmanlı Devleti’nin en parlak dönemi kabul edilen Kanuni Sultan Süleyman Dönemi, imparatorluğun en geniş sınırlarına ulaştığı, bilim ve sanatta pek çok gelişmenin yaşandığı, buna bağlı olarak da Osmanlı minyatür, tezhip ve hat sanatının en başarılı örneklerini verdiği bir dönemdir. Sanata ve sanatçıya çok önem veren padişah Muhibbi mahlası ile yazmış olduğu divan şiirlerini stilize çiçeklerden oluşan tezhip sanatına yarı stilize çiçekleri kazandıran Karamemi’ye süsletmiştir. Tezhip sanatı kadar minyatür sanatına da oldukça önem verilen bu dönemde çok nadide eserler ortaya çıkmıştır.

“Bu dönemde padişah portreciliği alanında önemli eserler veren, Nakkaş Nigari mahlası ile bilinen ve bugünkü resim tekniğine yakın biçimde çalışmaları ile tanınmış, aslen bir denizci olan Haydar Reis’tir. Nigari’nin bilinen en tanınmış minyatürleri Kanuni Sultan Süleyman’ın [TSMK, H. 2134, y.8] II. Selim’in [TSMK, H. 2134, y.3] ve Barbaros Hayrettin Paşa’nın [TSMK, H. 2134, y.9] portreleridir”(Mahir, 2004, s. 57). “Kanuni Sultan Süleyman Dönemi’nin diğer minyatür sanatçısı da Matrakçı Nasuh adıyla bilinen Nasuh-el Silahi al Şehribi Matrakî’dir. Padişaha yakınlığı ile bilinen sanatçı, yapılan seferlerin birçoğuna katılmış ve orada gördüklerini resmetmiştir. Sultan II. Bayezid döneminin sonlarına doğru Enderun’da eğitim gören Boşnak asıllı sanatçı, aynı

Görsel 5: Kıyafetü'l-
ihsaniye Fi Şemâil
ü'l Osmaniye
TSMK 1563,
Nakkaş Osman
(David J.Roxburgh,
Turks a Journey of
a Thousand Years
600-1600, London,
2005,s.270.)

zamanda ünlü bir tarihçi, matematikçi, şair ve hattattır” (Bloom, 2004, s. 49). “Matrakçı Nasuh; Kanuni Sultan Süleyman döneminde yapılmış olan seferlerdeki önemli güzergâhları, yolları, kaleleri ve şehirleri konu almıştır” (Yurdaaydın 1963,47). Realist anlayışla çizilen eserlerde, savaş menzillerinin ve şehirlerin topografik özellikleri, şehircilik sistemi, bitki örtüsü ve kaynakları açık şekilde resmedilmiştir (Yurdaaydın, 2976, s. 23).

III. Murad Dönemi (1574-1595)

“1566 yılında tahta geçen II. Selim, sekiz yıl padişah olarak kalmış, babası Kanuni Sultan Süleyman gibi şairliği ve sanatsever kişiliği ile dikkat çekmiştir. Klasik dönemin devam ettiği bu süreçte, II. Selim’in ölümü ile tahta III. Murad çıkmıştır. Bu dönemde Klasik Üslup tam manası ile oluşmuş minyatür sanatının en verimli dönemi yaşanmıştır. Şair ve hattat olan III. Murad, hazırlanan eserler ile yakından ilgilenmiş, sanata ve sanatçılara gerekli önemi vermiştir” (Mahir, 2005, s. 56). III. Murad devrinin tanınmış en önemli nakkaşı Nakkaş Osman’dır. “Hayatı hakkında çok bilgi sahibi olmadığımız Nakkaş Osman, II. Selim, III. Murad ve III. Mehmed dönemlerinde hizmet etmiş, devrinde musavvirlerin zekâ ve feraset numunesi olarak gösterilmiştir” (Kazan, 2010, s. 179) En önemli eserlerinin başında gelen Kıyafetü’l-İhsaniye Fi Şemail ü’l-Osmâniye diğer adı ile Şemailname-i Osmaniye adlı, padişah portrelerinden oluşan eser, III. Murad’a kadar hüküm sürmüş tüm padişahların fiziksel özelliklerinin yanı sıra kıyafetlerinin de anlatıldığı bir eser olarak günümüze kadar gelmiştir. Tam sayfa üzerine çalışılan minyatürler genelde bağdaş kurarak veya dizlerini bükerek tasvir edilmiştir” (Mahir, 2005, s. 63). Sırasıyla; I. Osman, Orhan Gazi, Sultan I. Murad, Sultan I. Beyazid, Sultan I. Mehmet, Sultan II. Murad, Fatih Sultan Mehmet, Sultan II. Bayezid, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Sultan II. Selim ve Sultan III. Murad’ın portrelerinin bulunduğu eserde padişahların kıyafetleri oldukça detaylı biçimde ele alınmıştır. Padişahların kiminin elinde çiçek, kiminin elinde mendil kimin elinde de kitap olduğu görülmektedir. “Bu eser, fizyonomi türünde beden yapısı ile karakter arasındaki ilişkiyi vermektedir. Bunun yanı sıra Osmanlı padişahlarının dış görünüşlerinin özelliklerini, beden alametlerini ve vasıflarını ihtiva eder.” (Kazan, 2010, s. 127) Nakkaş Osman, Kıyafetü’l-İnsâniyye fi Şemâilü’l-Osmâniyye adlı eseri ile padişah portreleri serilerinin, şemâil-

nâmelerin başlangıcını oluşturarak minyatür sanatına yeni bir tür olarak padişah albümlerini ilave etmiştir” (Atasoy, 2001, s. 147).

“Nakkaş Osman’ın figürleri, minyatür sanatında az rastlanan bir çeşitlilik gösterir. Onun yüz ifadesi içeren figürleri sahip oldukları bakışları ve tavırlarıyla birbirleriyle adeta iletişim halindedir. Figürler arasındaki bu iletişim kompozisyondaki devinimi de sağlar. O, figür çalışmalarında arka planda pastel renkler kullanırken, figür kıyafetlerinde zeminin aksine, canlı renkler kullanmıştır. Nakkaş Osman’ın araştırmacı yönü, gözlem gücü ve portreciliğe verdiği önem Kıyafetü’l-İnsâniyye fi Şemâilü’l-Osmâniyye adlı eser için yapmış olduğu padişah portrelerinde en doruk noktasına ermiştir” (Renda, 1994, s. 158).

Bu minyatürlerin yapım aşamasından Nurhan Atasoy “... Nakkaş Osman ve Şehnameci Seyyid Lokman’ın bu minyatürleri yaparken birlikte ciddi bir araştırmaya girdiklerini ve bazı padişahların portrelerini bulduklarını, bazılarını ise bulamadıklarını bilinmektedir. Bulamadıkları ilk padişahlara ait portrelerin, Frenk sanatçılarda olduğunu tespit ettikten sonra, bu durumu Sokullu Mehmet Paşa’ya arz ettiklerini ve bu portreleri Sokullu Mehmet Paşa’nın yardımı ile Frenk sanatçılardan temin ettiklerinden bahseder. Osmanlı arşivlerinde, resimlerin İstanbul’a geldiğine dair bir belgeye rastlanılmamış olmasına rağmen bu portrelerin Venedik’ten getirildiği, karşılaştırılmalar yapıldıktan sonra da Şemâilnâme’nin tamamlandığı kabul edilir” şeklinde bahsetmektedir (Atasoy, 1972, s.2). Bu bilgiler doğrultusunda, Seyyid Lokman ve Nakkaş Osman’ın elde ettikleri bu portreleri kendilerinde mevcut olan portrelerle karşılaştırarak, bunların bir kısmının gerçeğe uygun olduklarını saptamışlardır. Daha sonra bu portreleri örnek olarak kullanmışlar ve çeşitli kaynakları araştırıp her padişahın elbisesini, görünüşünü ve hallerini eski eserlerden tespit ettikten sonra eseri hazırlamaya başlamışlardır (Çağman, Tanındı, 1979, s. 60).

III. Mehmet (1595-1603) ve I. Ahmed (1603-1617) Dönemleri

“III. Mehmed’in tahta geçmesi ile klasik dönem devam etmiş ve Nakkaş Osman’ın öğrencilerinden olan Nakkaş Hasan minyatür çalışmalarında etkin rol oynamıştır. Şeh-

name-i Sultan Mehmet III veya Eğri Fetihnamesi [TSMK, H.1609] olarak adlandırılan eserin sonuna bu eseri Nakkaş Hasan'ın yaptığı yazılmıştır”(Mahir, 2005, s. 69). Padişah portrelerine çok fazla rastlamadığımız bu dönemde Nakkaş Hasan'ın yapmış olduğu bir diğer çalışma da Siyer-i Nebi [TSMK, H.1221] adlı eserdir.

“I. Ahmed dönemine gelindiğinde ise tek yaprak üzerine minyatür ve resim yapımının arttığı görülmektedir. Yapıldıktan sonra murakka şeklini alan bu eserler, diğerlerinden farkı olarak ele alınmış tek portre şeklinde resmedilmiştir”(İnal, 1984, s. 96). Figürlerin ellerinde çiçekler, meyveler, kitaplar ve yelpazelerin olduğu bu minyatürlerde kıyafetlerin Levni'nin yaptığı kadar detaylı olmasa da özenle tasvir edildiği görülmektedir.

Lale Devri (1718-1730)

“18. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasal ve kültürel alanda Batı'ya açıldığı, gerek saray çevresinde gerekse saray dışında yeni beğenilerin oluştuğu ve toplumun yönünün Batı'ya dönmesi ile ortaya çıkan bu dönem Lale Devri olarak adlandırılmaktadır. III. Murad döneminde zirveye çıkan minyatür sanatında; bu dönemden sonra klasik minyatür anlayışından yavaş yavaş uzaklaşmış ve 17.yüzyılın başlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun duraklama dönemine girmesi sebebiyle, ciddi bir gerileme görülmüştür. 18. yüzyıla gelindiğinde Levni Abdülcilil Çelebi sayesinde minyatür sanatında yeniden, ciddi bir hareketlenme olmuş üretken ve en son yaratıcı zaman dilimi olarak tarihe geçmiştir. Lale Devri'nde minyatür sanatının şekillenmesinde Levni kadar etkin rol alan bir diğer kişi ise, Nevşehirli Damat İbrahim Paşa tarafından Fransa'ya Türk elçisi olarak gönderilen Yirmisekiz Mehmet Çelebi olduğu bilinmektedir” (Üçer, 2006, s. 35). Çelebi'nin Paris dönüşünde orada gördüklerini anlattığı yazıları minyatür sanatını ciddi manada etkilemiş ve Batılılaşma dönemine tamamen girilmiştir. Levni'nin minyatürleri ve üslubunu bildiğimiz kadar hayatına dair fazla bilgimiz yoktur. Yazılı belge olarak Prof. Dr. Süheyl Ünver'in Topkapı Sarayı Müzesi, Hazine Kütüphanesi, 1565 envanter numaralı V. 105'te bulunan; Ayvansaraylı Hafız Hüseyin Efendinin 1765-1787 yıllarında kaleme almış olduğu, Mecmua-ı Tevarih'inde, Levni hakkında bulunduğu bilgiden başka bir bilgi yoktur. Bu eserde Levni'den şöyle bahsedilmektedir; “...Levni Abdülcilil Çe-

Görsel 6:
Silsilename,
TSMK A.3109,
Levni (Detay)

IV. Mehmed

lebi; Edirne'den gelip İstanbul'da iptida nakkaş şakirdi olup, nakkaşhanede izinle sanatında usta olup badehu saz koluna yani tezhip ile saz işlemek semtine mail olup bir müddet mururunda musavvirliğe heveskâr ve bu vadide fayıkul' akran olup Sultan Mahmut Han'ı Gazi culusuna dek muccessem tasvirler zuhur etmezden evvel cümleden serfiraz musavvir bunlar idi. Vaktül hicre sene 1145 (1732) Otakçılar Cami kurbinde Ak Türbe hizasında Sadirler Tekkesi mukabilinde sed üzerinde medfundur. Eşarı ve sair asarı vardır...” (Ünver, 1995, s. 301)

Levni'nin Topkapı Sarayı Müzesinde bulunan üç adet yazma eseri günümüze kadar gelebilmiştir. Bunlar; Padişah Portreleri Silsilename, [TSMK A.3109] (Musavver silsilename), Surneme-i Vehbi Minyatürleri [TSMK, A3593], Albüm Resimleri'dir (TSMK 2164) (Ünver, 1995, s.302). “Sanatçının silsilename adlı eserindeki portrelerden sadece II. Mustafa'nın portresi Levni imzasını taşımaktadır. Eserdeki diğer 23 portreye bakıldığında ise Levni'nin elinden çıktığı anlaşılmaktadır” (Çağman, Tanındı, 1979, s. 92). Arka fonlarda daha pastel renk kullanan sanatçı, padişahların kıyafetlerini canlı renklerde betimlemiştir. Alışılmış padişah portrelerinin dışında göze çarpan unsurlardan biri de padişahların bir kısmının elinde kılıç tutmasıdır. Bir diğer unsur ise padişahların ten renklerinin birbirinden farklı betimlenmesidir. Büyük ihtimalle Levni, padişahların ten renkleri hakkında bilgi edinmiş ve bu detayları atlamadan

Görsel 7: Silsilename, TSMK A.3109, Levni (Gül İrepoğlu, Levni, Nakış, Şiir, Renk, İstanbul, 1999,s81-83-88-89-92.)

Osman Gazi

II. Mehmed

I. Murad

II. Bayazid

I. Selim

resmetmiştir. Detaylı bir biçimde ele alınan padişah kaftanlarının her biri diğerinden farklı şekilde çalışılmış ve ince işçilik barındırmaktadır. Arka duvar süslemelerinin bazılarında dekoratif perdeler bulunurken bazılarının da ise tek renk duvar tercih edilmiştir.

Levni'nin yapmış olduğu diğer bir eser olan Albüm Resimlerinden Fenerci; "...18. yüzyıldan bir önceki yüzyılda tamamen ayrı bir kol hâline gelen murakka-albüm yapımında üslupta yeni gelişmeler, Batı etkisinin artışı gösterir. Konu bakımından, aynı konuların benzerine gene rastlanılsa da bunlara yenileri de eklenmiştir. III. Ahmet dönemi ünlü nakkaşı Levni de albüm hazırlamıştır. 1710 ve 1720 tarihlerinde yaptığı anlaşılabilir albümde 43 portre vardır. Bunlarda figürleri iş yaparken göstermeyi tercih eden Levni saraylıyı kahve taşırken, bir kadını başına çiçek takarken, bir adamı sarığını sararken, genç kızları çalgı çalarken, dans ederken ve çiçek tutarken tasvir etmiştir..." diye bahsetmiştir (Fenerci,1986, s. 19).

SONUÇ

Geçen asırlar boyunca kimi zaman gelişen, kimi zaman gerileyen, kimi zaman da durağan bir periyotta varlığını sürdüren minyatür sanatı, Türklerin tarih sahnesine çıktıkları zamandan günümüze kadar varlığını sürdürmüştür.

Görsel 9-10: Levni Albümünden TSMK H2167 (Atasoy, Nurhan, Hasbahçe; Osmanlı Kültüründe Bahçe ve Çiçek, İstanbul, 2011, s.98.)

Minyatür sanatı içinde önemli bir yere sahip olan padişah portreciliği alanında verilmiş eserler, bizlere Osmanlı padişahlarının fiziki görüntüleri hakkında fikir sahibi olmamız açısından oldukça kapsamlı bilgiler vermektedir. Bunun yanı sıra içerisinde bulunan dönemde padişahın kullandığı kıyafetler, eşyalar ve mekânlar hakkında da bilgi verici bir özelliğe sahiptir. Bu bağlamda minyatür sanatının hükümdar ve yakın çevresi hakkında betimleyici bir özelliği olduğu görülmektedir. Uygurlarla başlayan ve Türklerin şanlı tarihine tanıklık eden minyatür sanatı, günümüz sanatçıları elinde yaşamaya ve ortaya konuldukları dönemin hikâyelerini anlatmaya devam etmektedir.

I. Süleyman

III. Osman

I. Mustafa

IV. Murad

IV. Mehmed

Görsel 8:
Silsilename,
TSMK
A.3109, Levni
(Gül İrepoğlu,
Levni, Nakış,
Şiir, Renk,
İstanbul,
1999, s90-97-
98-99-101.)

KAYNAKÇA

And, M. (1982). *Osmanlı Şenliklerinde Türk Sanatları*, İstanbul: Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Arseven, C. E. (1983). *I-V Sanat Ansiklopedisi*, C.3, İstanbul.

Atasoy, N. (1972). Nakkaş Osman'ın Padişah Portreleri Albümü, *Türkiyemiz*, İstanbul, S.6, S.2-20

Atasoy, N. (2005). *15. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Osmanlı Bahçeleri Ve Hasbahçeler*, İstanbul: Kültür Bakanlığı.

Atasoy, N. (2011). *Hasbahçe Osmanlı Kültüründe Bahçe Ve Çiçek*, İstanbul: Masa Yayınları.

Bağcı, S.- Çağman, F. - Renda, G.- Tanındı, Z. (2006). *Osmanlı Resim Sanatı*, İstanbul: Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Binark, İ. (1978). Türkler'de Resim Ve Minyatür Sanatı. *Vakıflar Dergisi*, Ankara, S.11. S.227-240

Bloom, Jonathan M. Sheilablair. (2009). "Thegroveencyclopedia Of Islamic Art Andarchitecture, Vol. 2". Oxford Universitypress; Nasuh Matrakci [Nasuh Al-Silahi Al-Matraqi; Nasuh İbnqaragozibn 'Abdallah Al-Busnawi] (B. Visoko, Bosnia.)

Çağman, F. (1973). "Şehname-İ Selimhan Minyatürleri", *Sanat Tarihi Yıllığı 5*, İstanbul, S.411-443.

Çağman, F. (1983). "Anadolu Türk Minyatürü" *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi*, C.5, İstanbul, S.929-951.

Çağman, F. (1999). *Minyatür Sanatı, Geleneksel Türk Sanatları*, İstanbul: T.C.K.B. Yayınları,

Çağman, F.- Tanındı, Z. (1979). *Topkapı Sarayı Müzesi İslam Minyatürleri*, İstanbul: Tercüman Sanat Ve Kültür Yayınları.

Demiriz, Y. (1986). *Osmanlı Kitap Sanatında Naturalist Üslupta Çiçekler*, İstanbul: İ.Ü Edebiyat Fakültesi.

Derman, Ç. (2009). *Tezhip Sanatında Kullanılan Terimler, Tabirler Ve Malzeme, Hat Tezhip Sanatı*, İstanbul, S:525-535.

Feher, Geza, Press, C. *Turkish Miniatures*. Budapest,1978.

Fenerci, M. (1986). *Osmanlı Kıyafetleri*, İstanbul: Vehbi Koç Vakfı.

- İnal, G. (1966). *Türk İslam Minyatür Sanatı* (Başlangıcından Osmanlılar'a Kadar), Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- İnal, G. (1984), Tek Figürden Oluşan Osmanlı Albüm Resimleri, *Arkeoloji Ve Sanat Tarihi Dergisi*, S.3, İzmir, S.83-96.
- İnci, B. (2008). *Türk Tezyini Sanatlarında Desen Tasarımı Çizim Tekniği Ve Çeşitleri*, İstanbul: Kubbealtı.
- İpşiroğlu, M.(1973). *İslam'da Resim Yasağı Ve Sonuçları*, İstanbul-Türkiye:İşbankası Kültür Yayınları.
- İrepoğlu, G. (1999). *Levni, Nakış, Şiir, Renk*, İstanbul: Kültür Ve Turizm Bakanlığı.
- Kazan, H. (2010). *16. Asırda Sarayın Sanatı, Himayesi*, İstanbul: IRCICA
- Kılıç, H. (2015). 16-18. Yüzyıl Osmanlı Minyatürlerinin Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi Ve Çağdaş Yorumları, Konya: S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Konak, R. (2013). Osmanlı Minyatür Sanatında Padişah Portreciliğinin İlk Örnekleri Ve Geleneğe Katkıları, *International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic* Volume 8/5 Spring, Ankara-Turkey, P. 427. (425-439).
- Mahir, B. (2005). *Osmanlı Minyatür Sanatı*, İstanbul: Kambalçı Yayınevi.
- Osmanlı Padişahları*, İstanbul: Türkiye Gazetesi Yayınları, (2006)
- Raby, J. (2000). *Öncü Girişimler (1450-1550): Oyun Başlıyor: Padişahın Portresi – Tesavir-İ Âli Osman*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Renda, G. (2001). *Osmanlı Minyatür Sanatı*, İstanbul: Promete.
- Roxburgh, David J. (2005). *Turks A Journey Of A Thousand Years 600-1600*, London,.
- Sezer, T. (1996). *Çağdaş Türk Sanatı*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Tanıncı, Z. (1984). *Siyer-İ Nebi, İslam Tasvir Sanatında Hz. Muhammed'in Hayatı*, İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları.
- Üçer, K.- Üçer, M. (2006). *Lale-İ Münevveran*, İstanbul: İBB Kültür A.Ş Yayınları.
- Ünver, S. (1958). *Fatih Devri Saray Nakışhanesi Ve Baba Nakkaş Çalışmaları*, İstanbul: Türk Tıp Tarihi Kurumu Yayınları
- Ünver, S. (1995). *İstanbul Risaleleri*, C.3.İstanbul: İBB Kültür A.Ş Yayınları.
- Yurdaydın, H. (1963). *Matrakçı Nasuh*, Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.
- Yurdaydın, H. (1976). *Beyan-I Menazil-İ Sefer-İ Irakeyn*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.